

доля держави і населення. Тому неабияким аспектом формування архітектури та стилю, як такого, є відображення в них впливу ідеології існуючої системи правління, котра відбивається, передусім, у спорудах – представниках офіційної архітектури: резиденціях, адміністративних й урядових будівлях, а також у різноманітних типах громадських будівель, що репрезентують владу.

Таким чином, належність до різних фаз певного економічного стану відбиває відмінності рівня формування суспільної свідомості (а, отож, і духовного життя, ідеології правлячої верхівки, естетичного ідеалу тощо), і через те спостерігається неоднакове сприйняття архітектурної форми і такі несхожі вимоги до її відтворення, що обумовлює або неоднаковий ступінь зрілості певного архітектурного стилю, або перехід від одного стильового напрямку до іншого.

Список використаних джерел

1. *Современный философский словарь* / Под общей ред. д.ф.н. профессора В. Е. Кемерова.- 2-е изд., испр. и доп. – Лондон, Франкфурт-на-Майне, Париж, Люксембург, Москва, Минск /»ПАНПРИНТ», 1998. – 1064 с.
2. *Кизима В.В.* Социум и Бытие. – К. : Издатель ПАРАПАН, 2007. – 204 с.
3. *Грушка Э.* Развитие градостроительства / Э. Грушка. – Братислава: Издательство Словацкой Академии наук, 1963. – 609 с.
4. *Бачинська Л.Г.* Архітектура житла: Проблеми теорії та практики структуроутворення. – К.: Грамота, 2004. – 408 с.
5. *Бачинська Л.Г.* Архітектура житла України середини ХХ – початку ХІХ століть (історико-аналітичний нарис): навчальний посібник / Л.Г.Бачинська. – К.: КНУБА, 2016. – 292 с.: іл.

*Івашко Юлія Вадимівна, доктор архітектури, професор,
Київський національний університет будівництва і архітектури*
**ЗАКОНОДАВЧА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ
СПАДЩИНИ МОДЕРНУ В УКРАЇНІ**

Архітектура, як специфічна форма суспільного буття, є штучно створеним простором життєдіяльності людства, втілена в найрізномантніших спорудах, які формують середовище з різним функціональним призначенням і незчисленним розмаїттям архітектурних форм.

Архітектурне середовище є відображенням складних соціальних, економічних, політичних процесів, для яких притаманною є постійність змін. У сукупності вони складають сутність явища архітектури і справляють безпосередній вплив на процеси формоутворення, які, в свою чергу, теж зазнають постійних змін у часі і у просторі.

Відомо, що кожна значна історична епоха відрізняється специфікою архітектурних форм, стійкою системою функціональних, просторових, естетичних характеристик, що узагальнюються поняттям стилю епохи. Стиль епохи – поняття, яке, крім архітектури, охоплює широке коло етичних,

естетичних, художніх форм і віддзеркалює рівень матеріальної і духовної культури суспільства.

Історія архітектури є історією послідовних змін стилістики – усієї сукупності виразних засобів архітектурних форм, що об'єктивно містять у собі семантичні ознаки, ознаки архітектурного і художнього образу. Саме завдяки цим властивостям архітектура є чи не найдостовірнішим джерелом об'єктивної інформації про історію цивілізації і культури.

Архітектура епохи модерну кінця XIX – початку XX століть не випадково привертає увагу фахівців різних наукових дисциплін. Саме стиль модерн став знаком епохи, чи не найвищого піднесення економіки і культури, архітектурно-містобудівної діяльності часів становлення розвиненого капіталізму з його амбіціями, матеріально-технічними і фінансовими можливостями, які стимулювали інвестиційні процеси в будівництві, сприяли розвитку мистецтва, зокрема, декоративного, монументального, ужиткового, мистецтв, пов'язаних з формуванням предметно-просторового середовища життєдіяльності людей.

Недостатнє розуміння цінності архітектурної спадщини часів модерну, який у певні часи вважався стилем епохи декадентства, деградації духовної культури, недосконалого смаку, на жаль, має місце в наш час.

Проблема вторгнення сучасної забудови в історичне середовище загострила питання збереження і відтворення спадщини модерну. Оскільки основними методами архітектурної діяльності в історичних районах міст залишається реставрація і реконструкція з новим пристосуванням, це вимагає глибокого розуміння стилістичних, містобудівних, функціонально-типологічних та художньо-образних особливостей, притаманних основним та регіональним осередкам концентрованого розташування архітектури модерну в Україні.

Аналіз прояву особливостей стилю модерн на різних містобудівних рівнях доводить, що внаслідок свого специфічного виникнення і нетривалості (в середньому до двадцяти років) модерн не мав містоутворюючого значення, а проявився як об'єктний стиль – в окремих випадках на рівні ансамблевої забудови окремих вулиць чи житлових комплексів (і то в поодиноких архітектурних центрах), а прояв модерну як об'єктного стилю спостерігається на рівні фасаду (чи фасадів) будинку включно до окремої деталі.

Аналіз зон концентрації об'єктів модерну в основних осередках цього стилю наочно доводить, що зони концентрації об'єктів модерну у Львові хоча і знаходяться поза межами середньовічного історичного центру, проте підпорядковані середньовічному вузькопарцеловому принципу забудови по “червоних лініях”, об'єкти модерну Києва і Одеси вписані в жорстку периметральну забудову по “червоних лініях”, а в Харкові по вулицях з концентрованим розміщенням об'єктів модерну спостерігається чергування жорсткої периметральної і особнякової забудови.

В наукових працях Л. В. Прибеги зазначається, що на межі XX – XXI століть відбулося зміщення акцентів від класичних засад реставрації окремих визначних об'єктів на основі консервації в бік пам'яткоохоронної

нормативно-правової, законодавчої та облікової бази, а в теоретичних пам'яткоохоронних дослідженнях – в бік містобудівної реставрації, “містобудівних заходів охорони об'єктів архітектурної спадщини, збереження історично сформованого середовища як сукупності пам'яток, локальних ансамблів, “урбаністичних утворень” [3]. Спираючись на існуючі пам'яткоохоронні та реставраційні джерела, на наш погляд, зони концентрованого розміщення об'єктів архітектури стилю модерн в основних осередках можуть бути віднесені до історичного середовища першої категорії, тобто такого, де максимально зберігається автентична структура містобудівного просторового каркасу і відтворюються лише окремі “знакові” об'єкти. Це пояснюється добрим станом збереженості історичної забудови переважно одного періоду, значною концентрацією пам'яток модерну як одностильових об'єктів і капітальністю забудови. Натомість зони концентрованого розташування об'єктів стилю модерн в невеликих містах можливо віднести до історичного середовища другої, а в окремих випадках – третьої категорії, тобто з дозволом більш активного втручання в історично сформовану структуру просторового каркасу. В основних осередках в зонах концентрованого розташування об'єктів архітектури в стилі модерн перевага віддається цілісній реставрації об'єктів із збереженням забудови вздовж вулиць по “червоних лініях” і необов'язковим збереженням малоцінної дворової забудови в глибині кварталів.

В світі існує вагомий пам'яткоохоронний досвід – як на містобудівному, так і на об'єктному рівні, який варто проаналізувати [1, с. 7-30, 30-67]. Історичне Старе місто Риги було включено в 1997 році до списку світової спадщини ЮНЕСКО значною мірою завдяки архітектурі югендстилю-модерну, оскільки в місті знаходиться найбільша в світі кількість об'єктів модерну, які забудовують цілі квартали (з кінця XIX ст. до 1914 року в Ризі було зведено понад 800 об'єктів югендстилю). Ризька Дума прийняла постанову про створення в будинку на вул. Алберта, 12 Музею югендстилю.

Досвід охорони окремих пам'яток архітектури модерну стосується їх перепрофілювання із зміною функції – під музеї, ресторани і посольства.

Аналогічним чином пристосовуються під музеї та дипломатичні місії і об'єкти модерну в країнах Європи, наприклад, в Бельгії відбулась реставрація з пристосуванням під музеї будинків Отріка та Тасселя. Втім, крім реставрації об'єктів історичної спадщини, в Європі відомі і інші напрями їх нового пристосування. Наприклад, у Франції користуються терміном “архітектурні транскрипції”, що буквально означає “переосмислення і реконструкція архітектурної спадщини”. Цей термін був введений архітектором Філіпом Робером, який запропонував тлумачення терміну “архітектурна транскрипція”, описавши варіанти реконструкції старої історичної будівлі відповідно до вимог сьогодення.

Висновки. Забезпеченню охорони автентичної структури зон концентрації пам'яток архітектури стилю модерн в основних осередках повинні сприяти такі етапи:

– нанесення на основі уточненої інвентаризації об'єктів-пам'яток на генеральні плани міст об'єктів модерну із визначенням визначних об'єктів і об'єктів рядової забудови;

– визначення територіальних меж зон концентрованого розташування об'єктів архітектури стилю модерн відповідно до законодавчо визначених меж заповідників та історичних ареалів;

– проведення часової та стильової градації об'єктів архітектури стилю модерн в межах зон концентрованого розташування об'єктів модерну з метою подальшого визначення найбільш вагомих етапів розвитку містобудівного утворення-осередку модерну, виявлення його характерних стильових особливостей (на основі аналізу сукупності стильових ознак об'єктів-складових), домінант і – в разі необхідності – об'єктів, які підлягають відтворенню.

Результатом комплексу досліджень та опрацювання наукових джерел повинні стати (рис.1):

– детальна історична довідка про стилістично обумовлені урбаністичні утворення – зони концентрації об'єктів архітектури стилю модерн в основних осередках;

– результати досліджень забудови стилю модерну в умовах певного ландшафту;

– пропозиції із збереження автентичного просторового каркасу “історичних ареалів” – зон модерну;

– пропозиції з реконструкції забудови в зонах концентрованого розміщення об'єктів архітектури стилю модерн із максимальним збереженням їх автентичності і схемами видового розкриття “знакових” об'єктів-домінант ;

– історико-архітектурні опорні плани зон концентрованого розміщення об'єктів архітектури стилю модерн із значною концентрацією пам'яток;

– наукові та проектні матеріали, які відображають “специфіку організації внутрішнього просторового устрою утворення (розгортки, перспективи)” [3, с. 256];

– висновок про технічний стан збереження як зон концентрованого розміщення об'єктів архітектури стилю модерн в цілому, так і їх складових – окремих об'єктів.

Матеріали комплексних досліджень зон концентрованого розміщення об'єктів архітектури стилю модерн і об'єктів в їх складі та їх аналітичної оцінки є базою для розробки проектних пропозицій щодо реставрації “пам'яtkового урбаністичного утворення” – зони концентрованого розміщення об'єктів архітектури стилю модерн” [2 ; 3, с.256]. Можна виділити такі ієрархічні рівні охорони забудови стилю модерн в міському середовищі:

1) містобудівний рівень охорони – охорона об'єкту з сусідніми будівлями, охорона частини вулиці, цілої вулиці, охорона кварталу;

2) охорона окремого об'єкту (з урахуванням категорії об'єкту відносно його архітектурної цінності):

– унікальні об'єкти, які репрезентують осередок модерну – рівень збереження автентичності без втручання в архітектуру об'єкта;

Містобудівний простір доби модерну

об'єкти модерну на плані міста	концентрація модерну	окремі плями Львів	видовжені смуги Київ	Харків	окремі об'єкти Одеса
	принцип забудови	середньовічний вузькопарцеловий по червоних лініях	капіталістичний II пол. XIX-XX ст. жорсткий периметральний по червоних лініях	чергування периметральної та садиної забудови	класицистичний жорстка периметральна забудова по червоних лініях
тип забудови ділянки	поширений				
	специфічний	без проїзду у двір	з кількома дворами	з курдонером перед садибою	з озелененим двором

Рис.1. Виділення зон модерну з проявом на різних містобудівних рівнях

– цінна історична фонова забудова – рівень збереження автентичності з можливістю втручання в архітектуру об'єкта.

Основна спадщина архітектури модерну України сьогодні зосереджена в чотирьох основних архітектурних осередках пам'яток модерну – Львові (з кількістю об'єктів понад 150), Києві (з кількістю об'єктів понад 250), Харкові (з кількістю об'єктів понад 100), Одесі (з кількістю об'єктів близько 20). Для порівняння, в Ризі збереглося понад 800 об'єктів модерну, є цілі квартали із забудовою стилю модерн.

Перелік використаних джерел:

1. Кантакьюзино Ш. Реставрація зданій / Ш. Кантакьюзино, С. Брандт / Пер. с англ. А. Г. Раппапорта; под ред. О. И. Пруцына. – М., 1984. – 264 с.
2. Коваленко А. І. Перлини кримської архітектури : історія і принципи формотворення кримської архітектури кінця ХІХ – початку ХХ століть / А. І. Коваленко. – Сімферополь : ДП “Таврія”, 2011. – 288 с.
3. Прибега Л. В. Охорона та реставрація об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини України : методологічний аспект / Л. В. Прибега. – К. : Мистецтво, 2009. – 304 с.

*Малкін Едуард Семенович, доктор технічних наук, професор,
Журавська Наталія Євгенівна, кандидат технічних наук, доцент,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ СИСТЕМ ТЕПЛО- ТА ВОДОПОСТАЧАННЯ

На даний час в Україні існують великі проблеми з енергетичними ресурсами, а в недалекому майбутньому слід очікувати їх й щодо чистої питної води. В той же час способи теплопостачання та водопостачання майже не змінилися за останніх 25 років, тобто не є передовими в світі та потребують суттєвого вдосконалення. Стаття, що пропонується, присвячена розробці передових технологій.

З точки зору підвищення ефективності водяних систем теплопостачання пропонується, з врахуванням недостатньої теплоємності води, в якості теплоносія при транспортуванні на великі відстані, перехід на системи з оптимізованим терморегулюванням та безреагентною обробкою води в електромагнітних полях з використанням попереднього очищення та пом'якшення води землі до стану чистої питної води. При цьому зменшується: теплота випаровування води, вода на час релаксації стає електролітом, що викликає посилення енергії її зв'язку з іншими тілами, в результаті чого забезпечується руйнування накипу на внутрішній поверхні трубопроводів та поверхнях теплообміну, забезпечується її просочення в ультромікрокапіляри капілярно-порових та колоїдних капілярно-порових тіл, що призводить до